

3. TANGO TO MUZYKA

JAKIEJ MUZYKI WARTO SŁUCHAĆ I CO WARTO O NIEJ WIEDZIEĆ, JEŻELI TAŃCZYSZ TANGO

Niniejszy tekst jest **Rozdziałem 3** przewodnika „*Tango - moja nowa pasja, przewodnik dla początkujących oraz mało zaawansowanych adeptów*”, który dopiero powstaje, jednak już teraz jest dostępny pod adresem:

przewodnik.Etanec.org

Pod powyższym adresem jest dostępna zawsze aktualna wersja „Przewodnika...” oraz aktualna informacja o kolejnych etapach jego rozwoju. Zapraszam.

Niniejszy podrozdział (**v.2016.04.12**) jest pierwszym publicznym drafterem. to oznacza, że nadaje się do użytku, jednak **będzie jeszcze poprawiany i istotnie uzupełniany**.

Z wdzięcznością przyjmę wszystkie uwagi mogące się przyczynić do poprawy jego jakości.

Lechosław Hójnacki, Lechoslaw.Etanec.org

Rozdział ten jest przeznaczony dla każdego, dla kogo muzyka tangowa stanowi cokolwiek więcej niż tylko pretekst do wyjścia na parkiet, zwłaszcza dla osób, które nie dysponują fachowym przygotowaniem muzycznym (nie jest potrzebna wiedza muzyczna, w tym np. umiejętność posługiwania się fachowymi pojęciami).

Na tekst udzielam licencji **CC BY-NC-SA 4.0** (Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne - Na tych samych warunkach 4.0, Międzynarodowe).

Integralną częścią niniejszego rozdziału są ilustracje muzyczne dostępne online pod skróconym adresem:

muzyka.Etanec.org

oraz pod adresami podanymi w każdym podrozdziale.

Zdaniem autora lektura samego tylko tekstu (bez wysłuchania zaproponowanych przykładów) mija się z celem.

Oznaczenia numeryczne w klamrach (np. [2.3]) odwołują się do konkretnych przykładów muzycznych tamże.

1. EWOLUCJA TANGA: WSZYSTKO, CZEGO DZIŚ SŁUCHAMY

Tango liczy sobie ponad sto lat rozwoju oraz dziesiątki tysięcy kompozycji. Przeszło zatem długą ewolucję w efekcie której najstarsze utwory (*tango primitivo*) mało przypominają to, co dziś nazywamy tangiem.

Kluczowe znaczenie w historii tanga ma około dwudziestoletni okres mieszczący się między latami trzydziestymi i pięćdziesiątymi XX stulecia, zwany **Złotą Erą**. Jednak do dziś słuchamy i tańczymy¹ tanga nagrane i znacznie wcześniej (niemal stuletnie), i znacznie później (do dziś). Tango jest zresztą dziś bardzo żywe: na rynku muzycznym działa duża liczba tangowych zespołów muzycznych i orkiestr aranżujących utwory sprzed wielu dziesięcioleci, tworzących w tej samej stylizacji nowe utwory, dokonujących współczesnych rearanżacji, a także tworzących całkiem nową stylistycznie muzykę nawiązującą do tanga.

Oto najważniejsze okresy muzyczne w historii rozwoju tanga. Skupimy się na muzyce, która do dziś jest żywa².

1.1. GUARDIA VIEJA, początki tanga

Z tego (aż kilkudziesięcioletniego) okresu zostały zapisy mechaniczne zarówno bardzo prymitywnych technicznie i muzycznie utworów tzw. *tango primitivo* (których się dziś nie gra na milongach), jak i mnóstwo tang dojrzałych muzycznie, grywanych i tańczonych do dziś. Istniejące zapisy *tango primitivo* nie są dziś odtwarzane na milongach i trudno też rozkoszować się ich słuchaniem, jednak wiele z nich doczekało się późniejszych rearanżacji i żyje w nowych wersjach. Za przykład niech posłuży „Hotel Victoria” (Vincente Greco, 1911, [1.1]), który to utwór żyje do dziś w znakomitych wykonaniach, np. [1.1a]. Niektóre nagrania

¹ odtwarzane z oryginalnych zapisów mechanicznych, zwykle zdigitalizowanych i czasem (ale nie zawsze) cyfrowo restaurowanych.

² Bardzo formalny podział Czytelnik znajdzie np. w hiszpańskojęzycznej Wikipedii:

<https://es.wikipedia.org/wiki/Tango>

tego okresu przetrwały próbę czasu także w pierwotnych wersjach. Warto tu zwrócić uwagę na takich twórców, jak **Juan Maglio “Pacho” [1.2]**, czy też **Roberto Firpo [1.3]**.

Wszystkie przykłady muzyczne podane w tym rozdziale (i więcej) znajdziesz pod skróto-
wym adresem: muzyka.etanec.org/poczatki

CIEKAWY	Jedno z najbardziej rozpoznawalnych tang na świecie, “La Cumparsita” skomponował sto lat temu (w 1916 r.) urugwajski siedemnastolatek (Gerardo Matos Rodríguez). W 1997 roku zostało ono uznane przez parlament Urugwaju za “hymn popularny i kulturalny” tego kraju. Roberto Firpo uzupełnił jego kompozycję (dodał trzecią część) i przearanżował całość na tango (oryginalnie był to marsz!).
	Bandoneon , dziś tangowy instrument-symbol, jest pochodzenia niemieckiego i służył pierwotnie zwykle jako swego rodzaju “kościelne organy polowe”. Do Argentyny przyłynął z imigrantami ok. 1870 r. W składzie tangowej orkiestry pojawił się w 1910 r. Oryginalnie jest bisoniczny (inne nuty przy ścisaniu i przy rozciąganiu miecha).
	Ángel Villoldo , kłown cyrkowy i gitarzysta (gitara była ówczesnie niemal powszechnie używana w tangu), z racji ogromnego wkładu w rozwój wczesnego tanga bywa nazywany jego ojcem. Skomponował m. in. El Choclo , które o laury tanga-symbolu konkuruje bodaj tylko z La Cumparsitą .

1.2. GUARDIA NUEVA, po 1920 r.

TŁO	<i>Nastanie tego okresu wiąże się zasadniczo z pojawieniem się w tangu muzyków i kompozytorów posiadających formalne, klasyczne wykształcenie muzyczne.</i>
UWAGA	Formalnie okres ten sytuuje się między latami 1920..25 a 1950, jednak nas w kontekście zmian w muzyce interesuje okres przed rokiem 1935, początkiem Złotej Ery.

To wtedy objawił się - aktywny potem przez blisko pół wieku - [Juan D’Arienzo \[2.1\]](#), późniejszy **Król Rytmu**. Bardzo popularny wtedy i płodny artystycznie [Francisco Canaro \[2.2\]](#) u progu tego okresu (1924) wprowadził do tanga *estabillo* (refrenistę), który śpiewał tylko w jednej, głównej części utworu³. Szczyty swojej popularności bił wtedy także [Osvaldo Fresedo \[2.3\]](#). Szlif nowego poziomu elegancji i złożoności tanga przełomu lat 20-tych i 30-tych przypisuje się zasadniczo [Julio de Caro \[2.4\]](#).

Wszystkie przykłady muzyczne podane w tym rozdziale (i więcej) znajdziesz pod skróto-
wym adresem: muzyka.Etanec.org/gn

CIEKAWY	Osvaldo Fresedo w samych tylko trzech latach 1925-28 nagrał dla Odeonu 600 utworów. W szczytowym okresie popularności podzielił orkiestrę na cztery grupy grające równolegle w czterech różnych klubach nocnych.
	Francisco Canaro odniósł prawdopodobnie największy sukces finansowy w historii tanga, był też jednym z motorów ówczesnego sukcesu tanga. W ówczesnej Argentynie powiedzenie o kimś “ma więcej pieniędzy niż Canaro” znaczyło tyle, co “jest niewiarygodnie bogaty”. Dzieciństwo spędził w slumsach Buenos Aires. Pierwsze swoje skrzypce sporządził ze sklejki i blachy z puszek.

³ Tak będzie się odtąd śpiewało w tangu przez długie lata, z dużym zyskiem dla tancerzy.

1.3. ŻŁOTA ERA TANGA, 1935-1955

TŁO	Okres największego rozkwitu tanga. Łączył najwyższe osiągnięcia licznych orkiestr, kompozytorów, autorów słów, aranżerów, muzyków, wokalistów. Powstała wtedy ogromna liczba utworów pisanych, aranżowanych i wykonywanych z myślą o tańcu, tak znakomitych, że dziś, po ponad półwieczu ich wieloaspektowy kunszt przewyższa większość tego, co napisano i wykonywano przez następne pół wieku. Niektórzy tancerze i DJ-e twierdzą wręcz, że potem nie powstało już nic znaczącego, bo... niepodobna poprawić ideału. Faktem obiektywnym jest, że do dziś to właśnie tamte tanga, mimo że w większości często uwiecznione prymitywną z dzisiejszego punktu widzenia technologią szelakowej płyty, rozpalają do czerwoności emocje tancerzy na parkietach całego świata, zaś bodaj wszystkie najlepsze dziś orkiestry mają je w swoim żelaznym repertuarze. W pierwszej dekadzie tego okresu tango było praktycznie tworzone i wykonywane z myślą o tańcu, co jest istotną przyczyną jego doskonałości w tym kontekście. W drugiej dekadzie Złotej Ery rosnące znaczenie radia oraz dźwiękowego filmu wywołało (rosnący równolegle) trend tworzenia i aranżowania utworów dla słuchaczy (siedzącej widowni), a zatem z mniejszą atencją dla watorów tanecznych.

Wśród licznych nazwisk mistrzów prowadzących orkiestry tego okresu na Twoją pamięć z pewnością zasługują m. in. [Rodolfo Biazzi](#) (unikalna dynamika z lekką domieszką rozpaczliwej hysterii⁴ [3.1]), [Alfredo De Angelis](#) (czysta taneczność) [3.2], [Miguel Caló](#) [3.3], [Lucio Demare](#) [3.4], [Roberto Firpo](#) (tradycjonalizm) [3.5], [Pedro Laurenz](#) [3.6], [Oswaldo Pugliese](#) (malarski teatr emocji) [3.7], [Carlos Di Sarli](#) (delikatność i subtelność) [3.8], [Anibal Troilo](#) [3.9]. Za wyznacznik początku Złotej Ery wielu uważa nową energię rytmicznych tang 2/4 [Juana D'Arienzo](#) (rytm!)⁵ [3.10], [3.11a], [3.11b]. Temu ostatniemu twórcy udało się skierować uwagę młodzieży na tango w jego wydaniu: szybsze i bardziej rytmiczne.

Wszystkie przykłady muzyczne podane w tym rozdziale (i więcej) znajdziesz pod skrótowym adresem: muzyka.Etanec.org/zlota-era

CIEKAWY	Oswaldo Fresedo koncertował przez 60 lat. Jego styl łączący elegancję i rytm był nazywany <i>fresediano</i> . W przykładzie [3.12] warto zwrócić uwagę na unikalny i zupełnie wtedy nie spotykany styl wokalny Ricardo Ruiza. Ruiz później zrobił dużą karierę w różnych zespołach, jednak wprzód dopasowawszy się do obowiązującego wtedy kanonu.
	Miguel Caló był najbardziej znany wśród swojego rodzeństwa, jednak pięciu jego braci: Antonio, Armando, Juan, Roberto i Salvador także było muzykami.
	Carlos Di Sarli ("El Señor del Tango" - władca tanga), jest łatwo rozpoznawalny: jego tanga cechuje niebywała delikatność i subtelność. Był legendarnym perfekcjonistą. Składy jego orkiestry np. trzykrotnie w całości rezygnowały z pracy (nie mogąc mu sprostać). Na wszelkich artefaktach Di Sarli widnieje w ciemnych okularach. Skrywały one efekty postrzału, którego doznał jako nastolatek w sklepie z bronią.
	Śmierć Anibala Troilo (w 1975 r.) wzbudziła w Argentynie masowe emocje tej miary, co wcześniej śmierć Gardela. W jego eleganckiej (lecz nie unikalnej) muzyce nie słychać dziś przyczyn takiego odbioru przez współczesnych. Jego źródłem była raczej silnie emocjonalna ekspresja jego występów, którą dobrze opisuje pewna jego wypowiedź: "Mówią, że (grając) często się ekscytuję i płaczę. To prawda. Ale nigdy nie czynię tego z błahych powodów".
	Roberto Firpo formalnie jest uznawany za przedstawiciela <i>Guardia Vieja</i> , jednak niech nas nie zmyli tradycjonalizm jego kompozycji muzycznych. To właśnie Firpo wprowadził do tanga fortepian i to on

⁴ W nawiasach pozwalam sobie zaproponować moje antyformalne minidefinicje pomagające rozróżnić konkretnego dyrygenta wśród innych (przyp. L. Hojnacki).

⁵ Z pewnością tchnął nowe życie w tango przywracając mu rytm 2/4 i żywiołowym rytmem ściągając tłumy na parkiety. Zob. *Nueve De Julio* (ramka w tekście).

ustanowił standard składu [orquesta típica](#). Największe sukcesy odnosił zresztą Firpo właśnie w latach Złotej Ery.

1.4. DARK ERA; UPADEK TANECZNEGO TANGA I NARODZINY NUEVO, 1956-1982

TŁO

Istotnym źródłem końca Złotej Ery tanga był upadek rządów Perona na rzecz wojska, idące za tym posunięcia znoszące obowiązkowe kwoty muzyki argentyńskiej w mediach, a także (co kluczowe) zakazujące zgromadzeń (a więc utrudniające organizację milong, a nawet uczenie się tanga w zorganizowanych formach). W efekcie tanga zaczęły być komponowane i aranżowane raczej z myślą o wywoływaniu emocji u „siedzących” słuchaczy, nie zaś o tańczeniu⁶. Stąd większość tang lat 60-tych i 70-tych odznacza się np. utrudniającą taniec zmiennością tempa oraz dominującą rolą wokalisty. Rozbudowana dramaturgia silnego wokalu często skutecznie maskuje rytm i tempo utworu.

Wielu DJ-ów wcale nie gra tych tang, a wielu tancerzy ich granie uważa za nietaktowne, jednak obiektywnie biorąc w tym okresie mimo wszystko powstało sporo utworów o wysokich walorach muzycznych, a czasem i tanecznych. Niewątpliwie natomiast tango w Argentynie jako masowo uprawiany taniec - przestało istnieć⁷.

Wraz z końcem Złotej Ery wrócił do Buenos Aires Astor **Pantaleon Piazzolla** [4.1a, 4.1b], aby zapoczątkować, rozwinąć i rozślawić **nuevo tango**. Po stypendium w Paryżu, które stanowiło przełom w jego karierze - jego gwiazda *Szopena tanga*⁸ rozblęła pełnym blaskiem, aby nie zgasnąć do końca jego aktywności u progu lat '90. Przeklęty i czynnie zwalczany przez wielu współczesnych miłośników i znawców tanga, jest Piazzolla do dziś bodaj najbardziej na świecie rozpoznawalnym nazwiskiem związanym z argentyńską kulturą muzyczną i z tangiem. Jego muzyka przywiodła do tanga ogromne rzesze ludzi⁹.

Wszystkie przykłady muzyczne podane w tym rozdziale (i więcej) znajdziesz pod skrótowym adresem: muzyka.Etanec.org/nuevo

1.5. RENESANS TANGA ORAZ NARODZINY NEOTANGO: od 1983 r.

1.5.1. ZNÓW TRADYCYJNIE

TŁO

Upadek wojskowych rządów po wojnie o Falklandy wyzwolił w Argentyńczykach nowe pokłady energii, których jedną z emanacji był renesans tanga - nowego (czy też odzyskanego) symbolu argentyńskiej dumy narodowej. Ta moda trafiła początkowo w prawdziwą próżnię braku nauczycieli i całego systemu nauczania tanga. Wypełniali ją szybko młodzi i niedoświadczeni nauczyciele oraz starsza generacja pamiętająca tango sprzed trzech dziesięcioleci¹⁰. Wtedy też Gustavo Naveira zdefiniował od zera nowoczesne zasady nauczania tanga argentyńskiego¹¹, w gruncie rzeczy będące podwalinami tanga nuevo (tańca).

⁶ Niech Czytelnicy wybaczą mi niejaki uproszczenie poczynione tu dla obrazowości ogólnej tendencji.

⁷ Więcej: The Dark Age of Tango, <http://www.history-of-tango.com/dark-age.html>

⁸ Przepraszam, to moje określenie. Tak kojarzę Piazzollę (przyp. aut.).

⁹ W tym autora niniejszego Przewodnika.

¹⁰ W tym np. zasłużony dla odrodzenia tanga Antonio Todaro (zob. film w tańcu z jego 9-letnią córką: <http://youtu.be/EPC7Zc0az9Q>).

¹¹ Wcześniej taki system w dzisiejszym rozumieniu nie istniał. Typowo 13-letni (czyli zawodowo dorosły) chłopak zaczynał terminować (blisko rok) jako podążający, a potem (przez kolejne dwa lata) prowadził i podążał nadal w parach męskich, zanim miał szansę zatańczyć pierwsze, zaaranżowane wcześniej tango z dziewczyną. Zob. też: *The Traditional Way to Learn to Dance*, <http://www.history-of-tango.com/learn-to-dance.html>. Ciekawostka: to także było jedną z przyczyn błyskawicznego upadku tanga (jako tańca) po upadku nacjonalistycznych rządów: w czasach rządów wojskowych młodzi chłopcy uzyskali prosty sposób na pierwszy taniec z dziewczyną: wystarczyło się przejść do klubu, w którym grano rock and rolla...

Trwający do dziś renesans tanga oznacza duże zapotrzebowanie rynku muzycznego na zespoły i orkiestry grające i nagrywające stare tanga, zwłaszcza z okresu Złotej Ery w aranżacjach nie odbiegających od tradycyjnych (np. [5.1a], [5.1b]), a także na nowe kompozycje, a także aranżacje świeże, nowoczesne, a jednak nie odbiegające zbyt daleko od instrumentacji oraz stylistyki tradycyjnego tanga trafiające w gust rzesz tancerzy i miłośników starego tanga, nadające się i do słuchania, i do interpretacji tanecznej (np. [5.1c]). W samym Buenos Aires działa dziś ponad setka orkiestr i zespołów zajmujących się tym rodzajem muzyki.

Wszystkie przykłady muzyczne podane w tym rozdziale (i więcej) znajdziesz pod skrótowym adresem: muzyka.Etanec.org/neo

CIEKAWY

Roberto Siri założył swój kwartet w 1954 roku mając 15 lat (a dwa lata później już pełny sekstet). Miał stałe audycje radiowe i uchodził za najmłodszego dyrygenta w Ameryce Łacińskiej. Do dziś prowadzi sekstet, gra i koncertuje na całym świecie, w tym w Polsce.

1.5.2. NOWE NURTY I FORMY

Na przełomie tysiącleci tango, które zdążyło już ponownie rozpowszechnić się w całym niemal świecie, zaczęło być w wielu miejscach, zwłaszcza przez młodszych tancerzy, traktowane z większym dystansem dla tradycji, a z większą ciekawością możliwości kryjących się za jego unikalną improwizatorsko-interpretacyjną naturą.

- **Przeczytaj:** Znakomity artykuł Sharny Fabiano “Wschód neotanga” (tłum.: Lechosław Hojnacki).
- **Adres:** www.etanec.org/neotango-artykuly-i-tlumaczenia/wschod-neotanga
- **Adres skrótowy:** goo.gl/f3WFHG

Wszystkie przykłady muzyczne podane w tym rozdziale (i więcej) znajdziesz pod skrótowym adresem: muzyka.Etanec.org/neo

1.5.3. NIETANGO

W rozważaniach na temat dzisiejszej muzyki związanej z taniem nie sposób pominąć “nie istniejącego stylu muzycznego” **nietango**: utworów (zwykle z kręgu pop, rocka, bluesa, a nawet okolic klasyki), które nie zostały skomponowane z myślą o tangu, jednak ich cechy muzyczne i rytmiczne zachęcają tancerzy tanga do ich tanecznej interpretacji. Nie sposób jej prosto klasyfikować, zamiast tego proponuję wysłuchanie kilku przykładów utworów, które sprawdziły się na parkiecie (wcale nie tylko “milong alternatywnych”).

Wszystkie przykłady muzyczne podane w tym rozdziale (i więcej) znajdziesz pod skrótowym adresem: muzyka.Etanec.org/neo

Zobacz też

- **Zobacz też:** [A Brief Introduction to the History of Tango Music](#)
Adres skrótowy: goo.gl/q2jBSi
- **Zobacz też:** www.history-of-tango.com

2. DO SŁUCHANIA: TANGA, KTÓRE TAŃCZYMY RZADKO LUB WCALE

Słowo “tango” nierozdzielnie łączymy z tańcem o tej samej nazwie, jednak w historii tanga, zwłaszcza po roku 1955, powstała ogromna liczba tang, które nie były wcale komponowane ani aranżowane z myślą o tańczeniu do nich.

Zapewne każdy, kto lubi taniec, słysząc muzykę, która do niego przemawia, czuje zupełnie naturalną chęć zatańczenia do niej. To piękne i takie odruchy są zawsze grzechu warte, jednak w tangu bywają zdradliwe.

Dotyczy to zarówno “starej” muzyki (zwłaszcza z opisanego powyżej jako Dark Era okresu po 1955 r.), jak i muzyki tworzonej i granej dzisiaj. Wielu mawia, że “tango da się zatańczyć do każdej muzyki” i jest w tym dużo prawdy: wytrawny tancerz o otwartym umyśle i dużej kreatywności może zatańczyć tango do niemal każdej muzyki. Jednak (1) to nie zawsze łatwe, (2) to nie zawsze wygodne, (3) nie każdy to lubi.

Użyłem słowa “zdradliwe”, bo muzyka “optymalizowana dla ucha” nader często zawiera elementy utrudniające taniec takie jak zmienny rytm, zmienne lub nieodpowiednie tempo (często za wolne), nieodpowiednie lub złożone metrum, dominujące popisy wokalne lub instrumentalne pozwalające podziwiać kunszt kompozycyjny, aranżacyjny, wykonawczy, ale niemożliwe do “wytańczenia” etc. W dzisiejszej muzyce naszej kultury najczęściej spotyka się utwory 4/4 o stałym, silnym rytmie, które czasem nawet manekin na sklepowej wystawie zmuszą do miarowego “podrygiwania”, a które jednak **tango** potrafią dobić - dosadną jednostajnością. Także czas trwania dzisiejszych utworów (zwykle znacznie dłuższy niż tanecznych tang) jest znakomity do słuchania, ale w tańcu szybko powoduje znudzenie¹². Wreszcie wiele współczesnych utworów ma albo zakończenia “niespodziewane”¹³, albo nie ma ich wcale (wyciszanie), co tancerzom “psuje deser”. Oddzielną kategorią są tanga aranżowane dla tanga międzynarodowego¹⁴. Jakkolwiek jest oczywiście możliwe ich zinterpretowanie taneczne w stylu tanga argentyńskiego, to jednak powszechne jest wśród tancerzy przekonanie, iż nie należy ich grać ani tańczyć¹⁵.

UWAGA

Pod adresem podanym poniżej zamieszczono przykłady dość powszechnie lubianych utworów, które w rankingu autora niniejszego tekstu mają z różnych przyczyn status “nie grać” świadczące, iż uczestników milongi skłaniają raczej do opuszczenia parkietu.

Pamiętajmy jednak: to co jest prawdą dla początkujących (tangueros i DJ-ów), oczywiście nie oznacza, że któregokolwiek z tych utworów nie może być perełką taneczną w interpretacji konkretnej pary posiadającej stosowne umiejętności i zakres wrażliwości muzycznej.

Wszystkie przykłady muzyczne podane w tym rozdziale (i więcej) znajdziesz pod skrótowym adresem: muzyka.Etaniec.org/nietaneczna

3. TANGO POZA ARGENTYNĄ: URUGWAJ

WARTO WIEDZIEĆ

Tango (taniec i muzyka) w 2009 roku zostało wpisane na listę UNESCO niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości. Za miejsce jego pochodzenia uznano Argentynę i Urugwaj.

Urugwaj jest częścią “podwójnej ojczyzny tanga”, jednak po znakomitych początkach w Urugwaju tango zdecydowanie nie rozwijało się tak, jak w sąsiedniej Argentynie. Wielu twórców i wykonawców tanga (w tym Canaro) pochodzi z Urugwaju, jednak zwykle tworzyli oni w Argentynie. Wśród urugwajskich twórców warto znać zwłaszcza takie nazwiska jak [Donato Racciatti \[7.1\]](#) i [Miguel Villasboas \[7.2\]](#) (żyjący).

Wszystkie przykłady muzyczne podane w tym rozdziale (i więcej) znajdziesz pod skrótowym adresem: muzyka.Etaniec.org/urugwaj

CIEKAWY**Pięciu braci Canaro.**

Jeden z wielkich twórców okresu Złotej Ery, **Francisco Canaro** “Pirincho”, dorobił się 3 000 nagrań tang, legendarnego wówczas majątku oraz trwającej do dziś sławy. Urodził się w Urugwaju, jednak prawie całe życie spędził w Argentynie. Był najbardziej znany z rodzeństwa, jednak jego czterech bracia

¹² Autor niniejszego tekstu praktycznie zawsze remisuje (jako T-DJ) utwory wyraźnie dłuższe od 3 minut tak, aby powstał “bezszwowy”, zachowujący logiczną strukturę oraz oryginalne zakończenie utworu krótszy niż 3 minuty.

¹³ Eleganckie zakończenie tańca dostosowane do muzyki jest znakomitym jego zwieńczeniem i ambicją wielu tancerzy. Tango o klasycznej budowie pozwala przewidzieć moment zakończenia, zaś utwory nietangowe – zwykle nie.

¹⁴ ...czyli, przypomnijmy, zupełnie innego tańca.

¹⁵ Zasadniczą tezę niniejszego tekstu jest przekonanie (podzielane przez autora, przyp. aut.), że częste i świadome słuchanie muzyki tangowej istotnie pomaga w rozwoju umiejętności tanecznej interpretacji. Z tego punktu widzenia słuchanie tanga międzynarodowego w najlepszym razie nie przynosi żadnych korzyści.

także odebrali formalne wykształcenie muzyczne (z jego staraniem i wsparciem) i także zajmowali się tangiem.

- **Juan Canaro** komponował tanga i prowadził własną orkiestrę tangową.
- **Rafael Canaro** podobnie (tylko on był stale wierny rodzinemu Urugwajowi).
- **Humberto (Jose) Canaro** komponował tanga i był pianistą.
- **Mario Canaro** komponował tanga i przez pewien czas dyrygował Quinteto Pirincho założonym przez sławnego brata. Tylko on nie urodził się w Urugwaju.

4. TANGO POZA ARGENTYNĄ: POLSKA

Przedwojenną Polskę w latach 30-tych opanowała bezprzykładna wręcz moda na tango. Do Polski tango trafiło jednak nie z argentyńskimi orkiestrami i tancerzami), a raczej z radiem i nagraniami płytowymi. Trafiły na podatny grunt. Były adaptowane przez polskie orkiestry taneczne [np. 8.1b], lub “na ich wzór” komponowano tanga dostosowane do możliwości orkiestry oraz potrzeb polskiego odbiorcy (z harmonią zamiast bandoneonu a czasem nawet z gitarami... hawajskimi, zwykle z tęsknymi, smutnymi, tragicznymi tekstami). Trudno w nich szukać muzycznych i rytmicznych subtelności argentyńskich mistrzów “Złotej Ery”, jednak z pewnością tysiące polskich tang o wielkiej popularności stworzyło swoisty styl polskiego tanga lat trzydziestych, rozpoznawalny i do dziś znajdujący zwolenników. Do najbardziej znanych refrenistów (*patrz też ramka poniżej*) należeli **Tadeusz Faliszewski** [8.1a], [8.1b], **Adam Aston** [8.2a], [8.2b], **Mieczysław Fogg**¹⁶ [8.3], **Wiera Gran** [8.4], czy też **Tadeusz Popławski** [8.5].

Całkiem sensownym źródłem informacji o polskim tangu przedwojennym jest polska Wikipedia.

- **Przeczytaj:** pl.wikipedia.org/wiki/Polskie_tango_przedwojenne

Polecam znakomity tekst z 1913 r. na temat tanga w Polsce:

- **Przeczytaj:** goo.gl/FWF8fo

CIEKAWY

Fenomen Mieczysława Fogg (1)

Piękny życiorys Fogg'a wystarczyłby dla kilku bohaterów i celebrytów.

- Walczył i odniósł rany w wojnie polsko-bolszewickiej 1920.
- Przed wojną był znanym wykonawcą (nagrywał solo i z Chórem Dana dla Odeonu), występował też w słynnym kabarecie Qui Pro Quo, w filmach, na scenach teatrów, w Polsce i świecie - od ZSRR do USA. Był pierwszym artystą w historii pokazanym w startującej Telewizji Polskiej.
- Był żołnierzem AK, uczestnikiem Powstania Warszawskiego (i jako śpiewak podnoszący ducha i jako strzelec).
- Wspierał podczas okupacji swoich żydowskich przyjaciół (w tym udzielał im u siebie schronienia). Otrzymał za to tytuł *Sprawiedliwego Wśród Narodów Świata*.
- Po wojnie aż do 1951 roku udawało mu się prowadzić prywatną wytwórnię płytową Fogg Record (potem znacjonalizowaną i zamkniętą) i wydać ok. 100 płyt.
- Występował, śpiewał i nagrywał przez 60 lat, niemal do śmierci (zmarł w 1990 r.).
- Dwukrotnie zdobywał tytuł najpopularniejszego piosenkarza roku, a do końca kariery starszy pan śpiewający wzruszające seniorów tanga i inne sentymentalne piosenki był rozpoznawalny przez niemal każdego Polaka. Łącznie sprzedano 25 milionów jego płyt.

Fenomen Mieczysława Fogg (2)

Autor niniejszego tekstu na podstawie doświadczenia udziału w licznych akcjach charytatywnych związanych z tangiem a adresowanych do Seniorów¹⁷ niniejszym oświadcza, że z tego punktu widzenia “polskie tango” dzieli się na dwie kategorie: “**Fogg**” i “**reszta**”. Na dźwięki niemal dowolnego tanga w wykonaniu Fogg'a niezmiennie większość sali jest wzruszona do łez i powtarza za nim, choćby tylko ruchami warg, słowa doskonale znanych sobie tekstów. Nikt inny w żadnym calu nie wywołuje podobnej reakcji.

Nie dyrygent ani orkiestra, tylko refrenista

Kiedy chcemy posłuchać argentyńskich tang, najważniejszą informacją jest osoba dyrygenta. To on determinuje aranżację utworu. Nazwisko ewentualnego refrenisty jest na dalszym planie.

¹⁶ Więcej o Mieczysławie Fogg'u: goo.gl/iDkAjb

¹⁷ Mówimy tu o grupie wiekowej, w której dziś jeszcze zdarza się usłyszeć wypowiedzi (cyt. z pamięci): “*przed wojną tańczyłam tango; po wojnie już nie*”. Chodzi o II Wojnę Światową (przyp. aut.).

Zupełnie inaczej rzecz się miała z przedwojennymi polskimi tangami, które - przypomnijmy - powstawały jako adaptację "zamorskiej mody" do potrzeb polskiego odbiorcy. Tu najważniejszą informacją była raczej osoba refrenisty. Zespół lub orkiestra zwykle miała bardziej drugoplanowe znaczenie zespołu akompaniatorów wokalisty. Często określały to nawet napisy na płytach, (patrz np. youtu.be/-Gf7ALBH_No "Śpiewa ASTON z akomp. ork. pod dyr. H. Warsa"). Faktem jest, iż zwykle wokalistom akompaniowały zespoły wykonujące tango tylko jako część repertuaru tanecznego, zaś ich wykonania nie miały nawet śladu wirtuozerii, czy choćby znamion indywidualności porównywalnych do czołowych argentyńskich orkiestr tego okresu..

5. HISTORIA TANGA W SOCZEWCE JEDNEGO UTWORU

Na przykładzie jednego starego tanga "La Payanca" w aranżacjach z lat 1917..1997 można znakomicie zaobserwować wiele aspektów ewolucji tanga (a przy okazji także techniki nagraniowej), charakterystyczne style poszczególnych orkiestr i epok etc. Zachęcam do uczt.

Dziesięć wybranych wykonania nagranych w ciągu osiemdziesięciu lat znajdziesz pod skrótowym adresem: muzyka.Etaniec.org/la-payanca

Zobacz też pełną historię i listę wykonania tanga "La Payanca"
Adres: goo.gl/H6mNyy

6. GDZIE SŁUCHAĆ TANGA (I DLACZEGO KONIECZNIE SŁUCHAĆ?)

Dlaczego warto (i nawet trzeba) słuchać tanga? Przede wszystkim dlatego, że nie można naprawdę dobrze tańczyć obcej sobie muzyki. Tancerz nie musi znać na pamięć każdego interpretowanego przez siebie utworu¹⁸, jednak osłuchanie się z muzyką zasadniczo pomaga przewidywać "rozwoj akcji", a zwłaszcza... zakończenie utworu. Wiele utworów (zwłaszcza z okresu Złotej Ery) stanowi miniaturowe arcydzieła o zaskakująco skomplikowanej strukturze. Dopiero kilkakrotne przesłuchanie utworu pozwala wtedy nie tylko wychwycić i docenić wszystkie niuanse, ale zwłaszcza zrobić z nich odpowiedni użytek na parkiecie.

Jest niekwestionowaną zasadą, że każdy tancerz powinien w trosce o własny rozwój regularnie słuchać tang różnych autorów i wykonawców z różnych epok.

- **Zobacz (i słuchaj):** Wykaz rozgłośni radiowych online muzyka.Etaniec.org/online

Nie zapomnij

- *W tym rozdziale zajęliśmy się tangiem. Nie ma tu ani słowa o tangowalcu, milondze i innych tańcach grywanych na milongach. Więcej informacji na ich temat znajdziesz w Rozdziale 2. Przewodnika.*
- *Najważniejsze jest przesłuchanie wszystkich przykładów muzycznych podanych w wersji online Przewodnika (muzyka.etaniec.org)*
- *Ta wersja Rozdziału 3 jest tylko draftem. Ostateczna, poprawiona i rozszerzona wersja pojawi się w maju 2016 r. (pod stałym adresem przewodnik.etaniec.org).*
Polecam także już gotowe: Rozdział 2. Tango Jako taniec (taniec.etaniec.org) oraz Rozdział 5. Tango to muzyka (muzyka.etaniec.org).
Słuchaj tang, to bardzo pomaga stać się dobrym tancerzem.
- *Tańcz!! Tango jest tańcem o ogromnym, pozytywnym wpływie nie tylko na sprawność ruchową, ale przede wszystkim na sprawność mózgu. ☺*

¹⁸ Jednak znajomość utworu oczywiście walenie pomaga planować na kilka kroków z góry, interpretować np. nagłe i nieregularne zmiany rytmu (np. synkopy).